

CONSECINȚELE RETRAGERII INTEMPESTIVE A OFERTEI SAU ACCEPTĂRII

Lect. univ. dr. Anișoara Băbălău
Universitatea din Craiova

Le contrat est l'acte juridique bilatéral par lequel on réalise l'accord de volonté d'au moins deux personnes. La réalisation de l'accord de volonté suppose la rencontre d'une offre de contracter avec l'acceptation de cette offre. Ce sont deux aspects différents de la volonté contractuelle, mais l'union des deux conduit à ce qu'on appelle accord de volonté. Le premier pas vers la réalisation de l'accord de volonté commence par la proposition de contrat faite par une personne. C'est la première expression de la manifestation de volonté qu'on nomme offre. L'acceptation est le deuxième aspect du consentement par lequel on réalise l'accord de volonté des parties. C'est, donc, une expression de volonté de la personne destinataire, par laquelle on répond, avec ou sans réserves, à l'offre recue. En théorie (y compris dans les dispositions du projet du nouveau Code civil) comme en pratique il y a un consensus à peu près unanime, conformément auquel le retrait sans raison de l'offre ou de l'acceptation implique la responsabilité de l'offrant ou de l'accepteur pour tous les préjudices provoqués.

1. Concept. Contractul este *actul juridic bilateral* prin care se realizează acordul de voință a cel puțin două persoane. O singură voință nu este suficientă pentru încheierea contractului și nici nu poate produce efecte juridice de natură contractuală.¹ Momentul încheierii contractului prezintă o mare importanță, întrucât toate efectele încep să curgă din acest moment. Realizarea acordului de voință presupune întâlnirea unei *oferte de a contracta cu acceptarea acelei oferte*. Acestea sunt două laturi separate ale voinței contractuale, dar a căror reunire duce la ceea ce noi numim *acord de voință*. În anumite situații, acordul de voință trebuie să îmbrace o anumită formă (cazul contractelor solemne) sau să fie urmat de remiterea materială a lucrului (cazul contractelor reale). Pentru astfel de contracte, momentul încheierii presupune pe lângă întâlnirea ofertei de a contracta cu acceptarea și îndeplinirea unor condiții suplimentare, respectarea formei solemne ori remiterea materială a lucrului. Necesitatea îndeplinirii acestor condiții suplimentare nu modifică în mod substanțial mecanismul încheierii contractului, ci îl circumstanțiază.²

2. Oferta de a contracta. Un prim pas în realizarea acordului de voință începe cu *propunerea de a contracta* a unei persoane. Este prima expresie a manifestării de voință și poartă denumirea de *ofertă sau plicitațiune*.³ În cazul contractelor comerciale, oferta de a contracta este precedată de reclamă, publicitate, negociere. În această fază precontractuală, dacă se ridică o problemă de răspundere pentru ruperea tratativelor sau utilizarea unor reclame mincinoase, menite să inducă în eroare partenerul, aceasta nu poate fi decât de natură delictuală.

3. Condițiile ofertei. Potrivit proiectului noului Cod civil (art. 921), oferta trebuie să cuprindă elementele esențiale ale contractului și să reflecte intenția ofertantului de a se obliga în cazul acceptării. Oferta poate fi făcută *scris, verbal sau în mod tacit*.

¹I. Dogaru, P. Drăghici, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, Buc., 1999, p. 118

²C. Stătescu, C. Bîrsan, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 23

³T. R. Popescu, P. Anca, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, Buc., 1968, p. 70.

Oferta scrisă trebuie: să fie *certă*, adică să nu dea naștere la discuții în legătură cu existența ei; să fie *precisă și completă*, adică să cuprindă toate elementele din care să reiasă obiectul contractului ce urmează a fi încheiat; să fie *serioasă*, adică să rezulte expres intenția de a contracta. O propunere făcută *jocandi causa* (în glumă) sau din simplă curtoazie, fără intenția de a se angaja din punct de vedere juridic, nu poate fi socotită ofertă contractuală să fie *neechivocă*, adică să nu existe îndoieli în privința intenției de a contracta. Oferta exprimată "în mod tacit" se desprinde dintr-o *anumită atitudine* a unei persoane în împrejurări date. Deci voința persoanei de a contracta se exprimă într-o anumită atitudine generatoare de efecte juridice.

4. Forța obligatorie a ofertei. Momentul întâlnirii ofertei cu acceptarea este și momentul încheierii contractului. Așadar, problema forței obligatorii a ofertei se ridică doar până în momentul acceptării ei. Oferta este un act unilateral care încorporează voința unei singure persoane. În virtutea acestei calificări, oferta poate fi *revocată* de către cel care a emis-o. Admiterea necircumstanțiată a regulii consacrate de Codul comercial (art. 37), potrivit căreia oferta și acceptarea sunt irevocabile, ar crea unele probleme cu consecințe inechitabile.⁴ Astfel, se impun câteva precizări. Prima precizare se referă la două situații – *dacă oferta a ajuns sau nu la destinatar*. Dacă *nu a ajuns* la destinatar, oferta nu produce efecte juridice și poate fi revocată fără nici o consecință pentru ofertant. Revocarea trebuie să ajungă la destinatar cel mai târziu odată cu oferta. Dacă *oferta a ajuns* la destinatar, se distinge între oferta cu termen și oferta lansată fără termen. În situația ofertei *lansată cu termen*, s-a stabilit că ofertantul este obligat să o mențină până la expirarea termenului; după această perioadă oferta devine caducă.

Oferta fără termen se consideră că trebuie să fie menținută un timp rezonabil⁵, apreciat în funcție de împrejurările de fapt. Adică destinatarul să aibă suficient timp pentru deliberare și pentru ca înscrisul care cuprinde acceptarea să ajungă la ofertant. În practică s-a stabilit ca "oferta fără indicarea unui termen ferm este rezonabilă *ad mentum* după expirarea termenului necesar pentru ca destinatarul să poată examina oferta făcută și ca răspunsul să poată ajunge la ofertant"⁶ O altă precizare se referă la situația *ofertei lansată de o persoană care între timp decedează sau devine incapabilă*. În cazul prezentat mai sus, oferta devine caducă și deci acceptarea ei, chiar în termen, devine fără efect. Această concluzie s-a desprins din reglementările actuale în materia donațiilor⁷. Cum va răspunde ofertantul pentru retragerea intempestivă a ofertei înainte de expirarea termenului înlăuntrul căruia a fost lansată? Răspunsul la această întrebare îl vom analiza după prezentarea acceptării.

5. Comparație între oferta de a contracta și promisiunea de contract. *Oferta de a contracta* nu se confundă cu *promisiunea de contract* (antecontractul). Oferta este un act juridic unilateral (rezultat al unei singure voințe), pe când antecontractul este un act juridic bilateral, care are la bază un acord de voință.⁸ Așadar, principalele deosebiri dintre oferta de a contracta și antecontract (promisiunea de a contracta) sunt⁹: *promisiunea de a*

⁴C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.* p. 44

⁵C. Hamangiu, I. Rosseti - Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Ed. All, București, 1996, vol. II, p. 495.

⁶Hot. nr. 68/1974 a Comisiei de Arbitraj, București, în T.R. Popescu, *Drept comercial internațional*, Ed. Didactică și Pedagogică București, 1983, p. 522.

⁷Acceptarea poate fi făcută printr-un act autentic posterior, mai înainte însă de moartea celui ce dăruiește

⁸I. Albu, *Răspunderea civilă precontractuală*, în Revista Dreptul nr. 7/1993, p. 42

⁹Ion Dogaru, Pompil Drăghici, *op. cit.*, p. 120

contracta este un *act juridic bilateral*, pe când *oferta* este un *act juridic unilateral*; *oferta poate fi* revocată atâta timp cât nu a ajuns la destinatar, pe când *antecontractul nu mai poate fi revocat* decât dacă bunul care forma obiectul contractului a pierit sau termenul pentru care a fost stipulată promisiunea a expirat; dacă ofertantul decedează sau devine incapabil, oferta devine caducă, pe când promisiunea de contract rămâne valabilă, obligațiile asumate transferându-se moștenitorilor, cu excepția obligațiilor asumate *intuitu personae*.

6. Acceptarea ofertei. Acceptarea este a doua latură a consimțământului prin care se realizează acordul de voință al părților. Este, așadar, o manifestare de voință a persoanei destinate prin care se dă răspuns, cu sau fără rezerve, la oferta primită. Acceptarea poate fi făcută în *scris, verbal*, iar în cazuri excepționale și în *mod tacit*. Acceptarea tacită nu trebuie confundată cu simpla tăcere¹⁰, care înseamnă practic neacceptare. Potrivit reglementărilor actuale ale Codului civil, tăcerea echivalează, în cazuri excepționale, cu acceptarea: legea admite *tacita reconducțiune* (tacita reîncheiere)¹¹. Tăcerea locatorului care-l lasă pe chiriaș să locuiască în continuare în casă echivalează cu acceptarea ofertei de prelungire a contractului de închiriere; părțile pot să convină, mai înainte, ca simpla tăcere după primirea ofertei să însemne acceptare; când potrivit locului, tăcerea înseamnă acceptare; când oferta s-a făcut în interesul exclusiv al destinatarului, ea poate fi considerată acceptată chiar dacă cel căruia i-a fost adresată tace. În proiectul noului Cod civil, acceptarea poate fi tacită numai dacă legea, obiceiul sau relațiile contractuale anterioare o permit.

7. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească acceptarea. Acceptarea, pe lângă condițiile de fond ale consimțământului, trebuie să îndeplinească și alte cerințe (menținute și de proiectul noului Cod civil - art. 923): *să fie conformă cu oferta* (adică să se refere la același obiect). Neconcordanța dintre ofertă și acceptare poate împiedica încheierea contractului. Dacă în urma acceptării se fac propuneri de modificare sau completare a conținutului contractului, se poate considera refuzată oferta, iar acceptarea, după împrejurări, are valoarea unei noi oferte. În acest sens, Codul comercial prevede că "acceptarea condiționată sau limitată se consideră ca un refuz al primei propuneri și formează o nouă propunere"¹²; *să fie neîndoielnică*. Această condiție trebuie să fie îndeplinită, mai ales, în cazul acceptării prin simpla tăcere; *acceptarea trebuie să aparțină persoanei căreia i-a fost adresată oferta*, cu excepția ofertei adresate unor persoane nedeterminate (*ad incertam personam*). În această situație, acceptarea poate fi făcută de orice persoană; *acceptarea trebuie să se facă în timp util* (dacă oferta a fost lansată fără termen) sau *la termenul stipulat de ofertant* (dacă oferta a fost făcută cu termen); acceptarea trebuie precizată înainte ca oferta să devină caducă (prin moartea sau căderea în incapacitate a ofertantului) sau *să fie revocată* (în situația în care acest lucru este posibil). Intervenită după aceste momente, acceptarea nu mai poate fi valabilă. De asemenea, dacă destinatarul ofertei a devenit incapabil sau a murit înainte de a accepta oferta, moștenitorii săi nu o pot accepta, iar ofertantul nu mai este ținut de oferta făcută.

8. Consecințele retragerii intempestive a ofertei sau acceptării. În teorie (inclusiv în prevederile proiectului noului Cod civil) și în practică există un consens aproape unanim potrivit căruia retragerea intempestivă a ofertei sau a acceptării atrage răspunderea

¹⁰Art. 1533 C. civ. prevede că executarea mandatului de către mandatar echivalează cu acceptarea tacită.

¹¹Art. 1437 și 1452 C. civ.

¹²Art. 39 C. com., Titlul V, *Despre obligațiunile comerciale în general*

oferentului sau acceptantului pentru toate prejudiciile aduse¹³. Așadar, problema răspunderii se pune numai dacă menținerea acestora a fost obligatorie. În cazul menținerii ofertei, distingem după cum persoanele sunt sau nu de față¹⁴. Dacă persoanele se află de față, oferta îl obligă pe ofertant numai când destinatarul răspunde de îndată că a acceptat-o. În cazul persoanelor absente, când oferta este expediată prin corespondență se ridică problema dacă ofertantul este obligat să mențină oferta sau poate să o revoce. Răspunsul diferă după cum oferta a fost lansată cu sau fără termen și dacă aceasta a ajuns sau nu la destinatar.

Dacă oferta a fost în termen și a ajuns la destinatar, ea trebuie menținută în această perioadă de timp. Dacă oferta (cu sau fără termen) nu a ajuns la destinatar, ofertantul o poate revoca, cu condiția ca revocarea să ajungă la destinatar cel mai târziu odată cu oferta. Proiectul noului Cod civil (art. 925) consideră că revocarea ofertei adresate publicului produce efecte numai dacă este făcută în aceeași formă cu oferta sau într-o modalitate care permite să fie cunoscută în măsura în care a fost însăși oferta cunoscută. Situația ofertei lansate fără termen și ajunse la destinatar a permis două interpretări:

a) într-o primă interpretare, oferta poate fi revocată¹⁵. Potrivit acestei teorii, oferta este interpretată ca fiind un act juridic unilateral de voință, care nu îl angajează pe ofertant până la acceptare, chiar dacă destinatarul a luat cunoștință de aceasta.

b) a doua interpretare, însușită de majoritatea doctrinei și impusă în jurisprudență, consideră că menținerea ofertei este obligatorie un timp rezonabil, conform uzanțelor, astfel încât destinatarul să poată hotărî asupra propunerii de ofertă.

În privința obligativității menținerii acceptării, problema se ridică numai în cazul persoanelor absente, atunci când între data expedierii și data primirii acceptării de către ofertant se scurge un anumit interval de timp. Astfel, dacă acceptarea nu a ajuns la ofertant, destinatarul o poate retrage oricând, cu excepția situației când s-a făcut în termen. O dată ajunsă la ofertant, acceptarea nu mai poate fi revocată, deoarece contractul s-a încheiat.

În concluzie, potrivit sistemului nostru de drept, retragerea intempestivă a ofertei sau acceptării atrage după sine fie o *răspundere delictuală*, dacă sunt îndeplinite condițiile acestei răspunderi, fie este considerată un *abuz de drept*, care în fond este tot o răspundere civilă delictuală.

Potrivit reglementărilor în vigoare actuale, drepturile subiective sunt ocrotite de lege dacă se exercită în conformitate cu scopul lor economic și social. Cu alte cuvinte, prin lege se interzice exercițiul abuziv al dreptului. Așa apare revocarea intempestivă a ofertei ca un *abuz de drept*, care atrage răspunderea ofertantului.

¹³Pompil Drăghici, *Faptul juridic ilicit cauzator de prejudicii*, Ed. Universitaria, Craiova, 1999, p. 16 și urm.

¹⁴Ion Dogaru, Pompil Drăghici, *op. cit.* p. 124-125

¹⁵R. Bălănescu, Al. Băicoianu, *Drept civil român*, vol. II, București, 1943, p. 20.